

byl by se musil vyhnout. Tak jest pravda, že *přísná* technika, vezme-li se doopravdy a začne-li se důsledně provádět, jde do hloubky a vede do vnitra a nabádá k zákonné a čistotné organisaci látky.

A posléze režie p. Seifertova, tak předpotopně těžkopádná a důkladně nudná a dubová jako ty těžké stoly a skříně na Zvíkově. A to herecké podání! Každá nicota a prázdná floskule tak vykroužená a vyštěňkovaná jako billardová koule! Nesnesitelná a k smrti odporná jest tato prázdná a ulízaná herecká kaligrafie každému, kdo někdy viděl pravý horký charakteristický rukopis pravého tvořivého herce-umělce. Mutatis mutandis platí to skoro o všech ostatních spoluúčinkujících ve Zvíkovském raráškově: loutky, loutky, loutky.

Národní divadlo: Paul Bourget a André Cury: Manželství z rozvodu

Pře Dreyfusova — la grande affaire, jak říkají Francouzové — a reformní snahy politické a sociální, které za ní následovaly, zejména rozluka státu a církve a důsledné posvětštění školního vyučování i reforma práva manželského, rozdělily spisovatelstvo francouzské ve dva protivné tábory: liberálně demokratický a konservativně nacionalistický. Do prvního tábora náleží na př. z nejvýznačnějších autorů dnešních Anatol France, na druhé straně bojují na př. Maurice Barrès, J. Lemaitre, Léon Daudet a Paul Bourget, autor *Essayí současné psychologie a Žáka*, překládaný u nás a milovaný částí kritiky i mladší inteligence.

Řada posledních románů Bourgetových má zřejmou tendenci konservativně nacionalistickou, katolicky reakcionářskou. Neznám románu, který Bourget přelil za pomoci Curya v toto drama, ale znám Vyhnance, z něhož právě zrobil nové drama, i dovedu charakterisovat tuto větev jeho tvorby. Vyhnancem jest šlechtic, který se nemůže smířit s novou demokraticko li-

berální správou své země a jest proto vyloučen z veřejného života — vlastně vylučuje se z něho sám velmi svéhlavě. Román není nic než sofistika, a místy velmi nejapná a hrubá sofistika. Bourget byl vždycky, i v prvních svých románových dílech, mnohem lepších než tyto práce z poslední doby, spíše než tvůrcem životných charakterů konstruktérem dialektických formulek, které posazoval na dvounohé lidské stroje — byl vždycky spíše dialektikem a debatérem než básníkem opojeným krásou, nádherou, hrůzou a tragikou, paradoxem a temným šílenstvím života — ale v posledních pracích nepodává již nic než loutky, loutky, jež odříkávají traktáty a bojují papírově za papírové these, které na ně nalepil autor.

Dialektika, a často velmi kulhavá dialektika — nejčastěji sofistika, velmi vymudrovaná a vychytračená, která nesnese klidnějšího a hlubšího rozboru. Takového rázu jest i *Manželství z rozvodu*. Ukazuje se tam, jak se mstí v dětech, přestoupili-li manželé příkazy katolické církve a dali se sezdat po občansku. Mladý muž, vychovaný nevlastním otcem-liberálem v zásadách liberálních, zamiluje se proti vůli jeho do studentky, kterou pokládá jeho otec za nekalou osobu, a odejde za ní, aby s ní žil proti vůli rodičů jako s plnoprávnou svou ženou, a pozuráží přitom nevlastního otce, odvrátí se od své matky, vyčte jí, že neměl pravého domova, neboť neměl vlastního otce, mimochodem řečeno alkoholického vicomta, který právě umírá v některém špitále. Matka vidí v tom trest boží, kde nejde vpravdě než o zjev docela běžný a v jádře malicherný: nebouří se děti i proti vlastním rodičům, oddaným církevně, brání-li jim v jejich láskách nebo vášních? Nerozcházejí se s nimi za urážek a zlořečení? A konkrétně mluveno: kdo *mohl* být synovi spíše otcem, čestný a rozumný, byť trochu pedantický a kožený muž jeho matky, nebo otec po krvi, sešlý alkoholik-vicomte?

Je-li která figura ve hře Bourgetově viděna v spravedlivém denním světle, jest to figura kněze-rádce, P. Eurarda. Jak tento kněz své církve nedovolí paní Gabriele, „která se vrátila k Bohu“, aby odešla od svého muže svobodomyšlníka, s kterým si

nyní nemůže porozumět, poněvadž by tím ztratila církev *mladou* dušičku, mladou *generaci* (otec vychoval by ji ateisticky) — ano, to je velmi výmluvné, to je pravá moudrost jezuitská. Vezmi čert principy, zásady, vnitřní přesvědčení — jen když nám neuteče mladá kořist! Říše tohoto katolicismu jest až příliš z tohoto světa! Bourgetův katolicism není ani katolicism lepšího zrna; jest to katolicism úpadkový, jezuitský. De Maistrův kat a papež týčí se v něm v novém objetí, jen málo představěném. To již Brunetièrův katolicism byl čistotnější a úzkostlivější.

Tendence v umění. Mnoho se o ní dnes mluví a nechci zde theoretisovat; píšu o tomto tematě zvláštní studii. Mluvme zde tedy zcela konkrétně. Barbey d'Aurevilly byl také katolík, vášnivý ultramontán, novinář katolicko reakcionářský. Kdybychom si svedli kredo obou, Barbeyovo a Bourgetovo (Bourget byl přítelem Barbeyovým a jedna z nejvýraznějších knih Barbeyových, *Une histoire sans nom*, jest mu věnována), ve formuli rozumovou a naukovou, viděli bychom, že se kryje. A přece dílo Barbeyovo jest krásné a místy i nádherné dílo básnické a dílo Bourgetovo chudokrevný a nudný papír, odvar, jednostranná a úzká sofistika, novinový článek nebo traktát v ubohém a děravém přestrojení románovém nebo divadelním! A bylo by stejně nudné, bědné a pusté, kdyby mělo tendenci liberalistickou a pokrokovou, jako má nyní klerikální a zpátečnickou. Proč? Prostě proto, že Bourget není nebo jest jen ve velmi slabém a sporném stupni básníkem, kdežto Barbey byl básníkem ve stupni silném. Proto nevadí tendence u něho. U pravých básníků je tendence vždycky jen firma, která se věší z vnějška na dům — ale základů domu, jeho konstrukce a vnitřního organismu se nedotýká. Strhněte ji a dílo není tím ve své podstatě dotčeno. Toť prostě daň, kterou platí básník své době a jejím náhodnostem, táborům, do nichž se dostal jako člověk, a z vlivů, které nebyly v jeho moci a nejsou jeho podstatným jádrem (rodina, výchova, četba, kruhy, mezi nimiž žil atd.).

Barbey d'Aurevilly byl předem básník, kterého okouzlovala a opíjela krása, sláva a paradoxní šílenství života, jeho nádherné gesto i děsivá grimasa. Jako básníka lákalo jej to, aby podal tento život v celé jeho kypivé slávě, bohatý, vášnivý, výbojný, hrozivý i ničivý, bohatý kontrasty, nevypočitatelný, „dábelský“ slovem, abych užil jeho oblíbeného termínu. Strhlo ho to, uneslo ho to a on psal, psal s tou krajní a cynickou upřímností, s jakou píše vždycky pravý básník. A teprve *ex post*, teprve když byl hotov, probudil se v něm katolík a royalista a napsal buď varovnou předmluvu nebo vsunul sem tam do textu nějakou výhradu a nesouhlas, projevil slovem nějak své „přesvědčení“ občana, člověka, Francouze z druhé polovice XIX. stol. — ale dotýká se to nějak *organismu* jeho práce? Vnitřní básnické a umělecké metody, kterou ji tvořil? Zorného úhlu, kterým viděl, způsobu, jímž pozoroval, myslel, cítil a hodnotil?

Tedy: tendence by nezabila hru Bourgetovu — byť byla sebepošetilejší, byť bychom s ní souhlasili sebedméně. Zabíjí ji to, že pod ní nic není — že není pod ní krásného a zdravého básnického organismu, básnického těla, básnické reality.